

Samuel Bohl Michael Jordan

Disputatio ... Pro Formali Eruendo Primum in explicatione Scripturae Sacrae ...

11 :

Rostochi[i]: Kilius, 1637

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn770605893>

Band (Druck) Freier Zugang

- Vert. ... ① G. Kintzpeten
② J. Wregius
③ J. Brücke
④ P. Lagstarius
⑤ J. Kempelius
⑥ Th. Wimmerius
⑦ A. Körmich
⑧ A. Kasdorp
⑨ B. Kasdorp
⑩ L. Bacmeisterius
⑪ L. Jordanus
⑫ J. Sonnenfeldt
⑬ Ph. Hartmannus

Sam. Bohl.

R. U. theol. 1637. 38.

DISPUTATIO UNDECIMA
PRO FORMALI
ERVENDO PRIMVM
in explicatione
SCRIPTVRÆ SACRÆ

Quam

D. O. M. A.

PRÆSIDE

M. SAMUEL BOHL

Gryphenberg. Pomeran.

*In Academia Rostochiensis publico Docto-
rum examini subijcie*

MICHAEL JORDANUS

Sternbergâ Megapol.

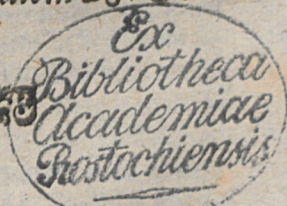
*Habebitur in Auditorio majori ad diem 28. Octob.
horis antemeridianis.*

ROSTOCHJ,

Literis NICOLAI KILII, Acad. Typogr.

Anno M. DC. XXXVII.

28

PRO HOMINIBUS
FRANCISCO PRIMUM
SILVIO VRSACE
M. S. AMBROSIO
MICHAEL JORDANUS
Rostock
WOLFF
AMSTADT

I.

VNa decas disputationum pro formali
â me feliciter est absoluta, jam ad alteram me
accingo. Sienti autem pro conclusione primæ
decadis ponebam regulam rusticam, ex qua o-
mnia quæ proposueram me vidisse exponebam
ita in initio hujus decadis ejus merito iterum
mentionem facio in hunc finem, ut me impostero etiam eam
pro medio habiturum doceam.

2. Placet jam primo loco vox קשה / cujus formale dico esse
compactus fuit, materiales sunt variæ, durus, difficilis fuit &c. Sic
Genes. 49. dicitur Maledictus sit fervor ipsorum compactus i. e.
Der sich nicht hat sencken lassen wollen / vnd von einander bringen.
Et in aliis locis plurimis hæc forma conspicitur in vocibus. Esa.
8. dicitur de illis, qui Achazo contra Esaiam adhærebant, & Pro-
phetæ Torah utaadah nolebant admittere, adeoq; Schachhar i. e.
discretionem boni & mali præponere. Et transibit; ועבר כה
נקשה ורעב vel peragrabat in ea compactus induratus & fameli-
cus compactus, id est, quia viam elabendi, viam boni videre nequit.
Iste satis recte dicitur esse induratus vel compactus, quia etiam o-
mnibus difficultatibus objicitur & objectus peragrat.

3. Cum autem dicitur in lege Mosis, quod Deus compegerit &
induraverit cor Pharaonis vi hujus vocis nemo potest concludere,
quod Deus sit causa peccati, quia ipse Pharaon se induravit, quem
induratum Deus in eo statu reliquit. Sicut enim in Scriptura sa-
cra non audire conjungi solet cum indurare, ita Pharaon, cum perti-
tinaciter non audiebat se indurabat. Quem cum Deus non tota-
liter ex judicio auferens, sed stare sinens dicitur indurasse sed de hoc
in alia radice plura. Omnia quæ hinc descendunt, cum forma
probe quadrant, ut cum Ezechielis secundo Ezechiel mitti-
tur ad filios קשי פנים i. e. impudentes, qui duram habent faci-
em & quos non pudet. Nam cui non est pudor ita frontem ob-
duravit,

V 2

כנפי יונה נחפיה בכסף. **כנפי** ubi etiā notandum est. **formā** hanc ex seignere terminos, limites, imo castra sicuti scriptū est **למה יושבת בין המושבות** Quæ egregia loca omnia studio prætereō, ut tantum properem ad alias res, ut in hac decade secunda plures proponere queam radices & formas, quam factum est in decade prima, & ita necessarium hoc scrutinium feliciter absolvatur.

13. Placer ergo jam vox **אמן** cujus formale dico esse & consistere in firmitate. Hinc significat firmus fuit in rebus, & in sermonibus, & in personis. Hinc dicitur in Esaia in oratione tertia, in fine argumenti primi generalis **אמן לאתאמנו כי לא תאמנו** ubi elegans est allusio ad voces & ad res dicitur enim *Im loh taamenu, ci loh teamenu*, hoc est si firmi fueritis in credendo verbis meis signum est, quod non firmi manebitis in rebus vestris, scil. politica &c. Luther. *Gleubet ihr nicht/so bleibet ihr nicht*. Hanc formam quam modo expressi agnoscit etiam autor titulorum concordant: Rabbi Mardochai cum inquit **מה שפירשו קיום א** **כיון**

14. Si jam allubesceret in materialibus & respectu rerum & respectu personarum & respectu vocum multa producere, plura se offerrent, quam angustia chartæ capit. Sed brevibus tantum de quibusdam: Aquæ dicuntur **נאמנים** in Esaia ob refectionis & sustentationis infallibilitatem & indefinentiam. Testes dicuntur **נאמנים** ob constantiam & veritatem. Unde cum incidit vox veritatis, non male fecero, si dicam uno verbo, veritas est firmitas in rebus in personis in verbis, & cum forma quadret, si quod fieri debet veritatem in materiali sumas, quia veritas sola est firma, unde quo magis aliquid verum est, eo magis etiam firmum & constans, quod ex exemplo Dei æterni colligitur. Quæ de fide hic dici possent, quomodo formaliter sit adhesio firma in aliquo ideo taceo, quia ex præcedentibus facile colligi posse clarum est. Nam illud etiam extra ea desumi potest ex loco Exodi quodam, ubi ita scriptum est **ויאמנו כיון וכמושה עבדו** Et adhærebant Domino & Mosi servo ejus.

15. Nomina alia quæ hinc descendant facillime ad formam rediguntur, adeo quidem, ut & talia nomina descendant ex hac forma, quæ

ma, quæ significant *constitutionem* firmam, *item columnas*, ut peritis Scripturæ sacræ notum est.

16. Inprimis autem consideratione dignum est, quod ex hac descendat tale nomen quod significat *artificem, opificem*, qui dicitur ideo hoc nomine, quia in sua arte debet esse firmus & probatus. Sic contra non est artifex, qui de re interrogatus respondet se velle consulere alium, ut respondere queat. Sutor non est sutor, qui non ipse calceos consuere didicit. Scripturæ interpres non est interpres, nisi ipse auxilio Dei spiritus iutus explicare queat scripturam. Hinc nomine hoc indigni sunt. *Die Sudler in Künsten vnd Sprachen*/qui in quo ne umbra sunt, trabes esse volunt authoritatis & alinos ad lyram imitantur dulci spectatorum solamine.

17. Dehinc etiam legimus aliam vocem notantem curatorem & nutritorem, forma optime quadrat, quia alium in suam fidem & firmitatem bonæ promissionis suscipit.

18. Et quæ alia sunt omnia rectissime ad supra indigitatam formam redigi possunt & debent siue sint sex siue plures significationes viæ diversæ.

19. Jam sumo vocem *אֶמְצָא* cuius formale est in operiendo, sicuti dicitur de Haman in libro Esther. Inprimis autem elegans sub hac forma est significatio, quod notat etiam obduci auro vel argento, unde egregii cujusdam loci in Psalmis occurrentis cum obiter ut Philologus dabo versionem *אֶמְצָא בֵּין שְׁפָתַי כֶּנֶף* *Si cubaveritis inter brachia mea lapides focarios seu chytropodes sunt ala columba obducta argento.* i.e. Etiam si mala maxima patiamini malo tamē eruant non mala, sicuti contradictio esse apparet, si homo, qui in purgandis furnis est occupatus ne dicam qui in calore ipso ut olla sedet, tamen dicatur manere albus ut argentum.

20. Ratio autem quomodo materialis hæc significatio ad veram formam queat redigi hæc est, quia quod obducitur argento vel auro, illud occultatur sub auro vel argento.

21. In libris Regum semel dicitur de filiis Israel quod *אֶמְצָא לֵאכֹל* i.e. quod occulte egerint res non bonas, vel ut recte ad sensum me conferam, Occultabant regi, i.e. prætenuerunt quæ-

quendam faciebant. Sic prætextus pietatis poterat esse ædificare
excelsa, & in iis sacrificare Deo omnipotenti, hinc optime Divus
Lutherus: Und die Kinder Israhel schmückten ihre Sachen wider
den Herrn ihren Gott / die doch nicht gut waren / nemlich das sie
ihnen Höhen baweten in allen Städpren / beyde in Schloßern vnd
festen Städpren/ etc.

22. Memini me supra proposuisse sub radice **רש** impuden-
tia vocabulum, huic oppono merito aliam vocem, sub qua inci-
denter etiam in fine de pudore agam. Radix **רמ** pro formali si-
gnificatione habet quasi vitæ, sicuti hæc forma expresse continetur
in Job. cap. 3: **וירפא רמ** qui mortem magis sollicite
quam ipsos thesauros quærunt. Hinc in lege Moysi semel scriptum,
ut pervestigent nobis terram i. e. ut sint nobis exploratores, &
quærentes statum terra à nobis occupandæ. Sed hæc sunt clara.

23. In significationibus materialibus significat fodere, quo-
modo forma quadret, quivis videat nisi qui modum reducere &
medium probandi volens vult obscurare. In Genesi scriptum est,
וְפָדְרוּ עַבְדֵי יִצְחָק &c. Fodere ergo convenit cum forma, quia
qui fodit in scriptura sumitur quærît aquam, thesaurum &c.
De loco quodam Jobi viso intricato alibi dicam. Jam me confere
ad significationem erubescendi.

24. Hæc materialis significatio optime cognoscitur ex oppo-
sito ejus, **רש** & **רמ** in Scriptura notat tales homines,
qui sunt impudentes & perfrectam habent frontem, quæritur ibi-
dem ratio, quare. Respondetur, innuitur fortitudo & crassitudo
frontis, quæ nō patitur ut rubor permeare queat. E contra **רמ** fo-
dit, significat etiam erubuit, nam qui erubescit, illi frons quasi per-
foditur ut rubor se exerat. Et sicuti **רמ** de quo alibi ob revelatio-
nem & detectionem notabat etiam opprobrium, ita hic **רמ** ob
transfossionem & inspectionem facinorum malorum, quæ id etiam
fiat ratione significat pudorem.

25. Multa essent de hoc pudore dicenda, verum progres-
sum erit jam ad alia, ut modo eo citius hoc scrutinium absol-
vatur.

26. Jam ad **רמ** cujus formale dico esse consuluit Forma hæc
expresse

expresse continetur in Scriptura sacra, ut cum Nehemias dicit
לִי וְלְכָל הָעָם & consulebam mihi ipsi &c. Hinc cogitandi fuit
significatio, quæ ita significationi consulendi est agglutinata, ut
vix ab ea separari queat, sicuti legimus in Jeremia.

27. Regnandi significatio etiam sub hac forma continetur,
quia sicuti in lingua Latina Consul à consulendo, ita מְסֻלֵּם à con-
sulendo in Hebraismo dicitur. Ex quo promanant dulces medita-
tiones, cum Deus noster rex dicitur, sicuti legimus in Psalmo sexa-
gesimo octavo, nam procurator & consulens subintroducitur. A
regnando vel à regendo reges dici in latina lingua verum esse cre-
do, idem obtinere in Hebraica constanter nego. Unde cum Deus
de filio suo dicit. Ego constitui regem meum super montem san-
ctum meum Zion, Regem suum vocat, quia vice Dei patris, ut ita
loquar, consulere debebat hominibus & docere ea, quæ ad politi-
am cœlestem pertinere omnino debent. Hinc videmus etiam ex
communi regula Philologorum verorum Hebræorum, quod
cum epitheta Dei in Scriptura semper ita adhibeantur, ut semper
respectus habeatur ad ipsum opus de quo agit pro tempore spiritus,
etiam nomen Regis Deo non attribui, nisi in eo puncto, eum de
consulendo & procurando sit sermo, quod, qui non credere vult
tantum probet & tentet in Scripturæ sacræ scrutinio & explica-
tione.

28. Multa hic essent dicenda, sed ut compendii rationem
habeamus, ea omnia omittimus, & solido, contra nostras theses dis-
cursui ab honestis Doctoribus & Studiosis reservamus, tantum
hoc unice assumentes, quod idolum aliquod Ammonitarum dica-
tur *Molech*, ab hac radice descendente voce.

29. Hoc idolum necesse est habuisse denominationem suam
à consulendo & propitio aspectu, vel sub latente Regio. Si ergo,
quod dicitur, fuerit saturnus, ut Domino & Regi planetarum sa-
gra illi fecerunt. Et probabilius est, fuisse, si astrum fuit, solem, cujus
cultus (quod exscribo ego à meis majoribus) erat talis: Pater fi-
lium tradebat Sacerdotibus, qui faciebant duos rogos magnos, &
inter hos puerum nudis pedibus tradebant. Et quidam morie-
bantur, quidam superstites manebant, ac putabant, si pater unum
ex filiis traduceret, reliquos fore salvos, ac patrem in omnibus fe-
licem. Et additur quod fuerit hujus idoli apud Ammonitas tem-
plum

X

plum

plum Gebal in eoq; simulacrum lapideum auro obductum; & fellæ insidens. Utrinq; autem duo foeminea simulacra, etiam sedentia: ante ipsum ara, in qua sacrificia & suffitus fiebant. Verum quale fuerit simulacrum, parum interest scire, hoc certum est, quod vocetur Molech, reliqua ut hariolamur ex aliis, ita etiam aliis obtrudere nolumus.

30. Ab hac forma descendit etiam Melchisedek, qui sane major fuit Abrahamo, juxta cujus sacerdotium Christi munus sacrum fuisse ordinatum testatur epistola ad Hebræos & Psalmus 110. De quo Melchisedek plura essent dicenda, sed properandum est, tantum hoc notamus, quod **מלך** non semper in Scriptura sacra Rex, sed Consul, sicut Rex Sodom Consul vel præses fuit &c. etiam si aliquando absoluti fuerint.

31. Aliam assumo radicem videlicet **גג** cujus formale est *operuit multitudinem* hinc expresse coetum & congregationem significat in Psalmis Davidis, cum ita dicitur in Psalmo sexagesimo octavo *Sebam Benjamin zair rodem. sareh, Jhudah rigmatam, sareh Zabulon, sareh Naphtali*, h. e. Ib: videlicet in Ecclesia Nov: Testamenti, dominator est parvus Benjamin, ibi congregatio est ducum Jhudah, congregatio in quam ducum Zabulon & ducum Naphtali. Id est ibi Paulus Apostolus cum reliquis Apostolis sunt duces, sicuti etiam alibi in Esaia Apostoli Messiae nostri verè dicuntur duces Regis sui, ut doctis notum est. In quo loco **גג** congregationem notare deprehenditur, cum Apostoli totum orbem cum magna multitudo impleverunt. Deinde in materialibus significat lapidibus obstruere, & ita lapidare, quæ lapidatio solebat etiam fieri à tota congregatione & à toto catu, & quod alias colligitur, primus debebat lapidem primum tollere testis, in signum, si falsa fuisset testatus, sanguinem occisi non imputandum esse toticæni sed falso testi. Ex quo principio in crucifixione Christi Judæi clamabant: Sanguis ejus sit super nos & filios nostros, q. d. Nos recte testati sumus contra hunc quem vides judex maleficum. Sed hæc transeant, ut obiter assumam vocem Targum, quæ vox Rabbinicæ & Caldaicæ existens forsitan non ab omnibus recte intelligitur. Explicatur autem per *transulit in aliam linguam*. Quamvis autem quidem ego non teneam Caldaicarum vocum dare rationem, placet tamen idem hic ex superabundanti præstare, Dico

ergo ego, quod **רנב** significet operationem multitudinis i.e. paraphrasin. Paraphrasis enim Caldaica est nihil aliud, quam operatio, ut ita loquar, qua operuerunt textum Hebraicum, ut ejus loco legeretur. Nam si vera sunt quae dicuntur, Paraphrasis illa est adornata in hunc finem, ut post Babilonicam captivitatem Judaei plebei textum sacrum legere non valentes, hoc subsidio juvarentur.

32. Quicquid autem sit hoc certum est, quod Targum vere sit Targum, cum ita saepe obruat multitudinem verborum textum sacrum, ut ejus vestigia vix compareant, quod multis in locis praesertim Propheticeis demonstrari possit.

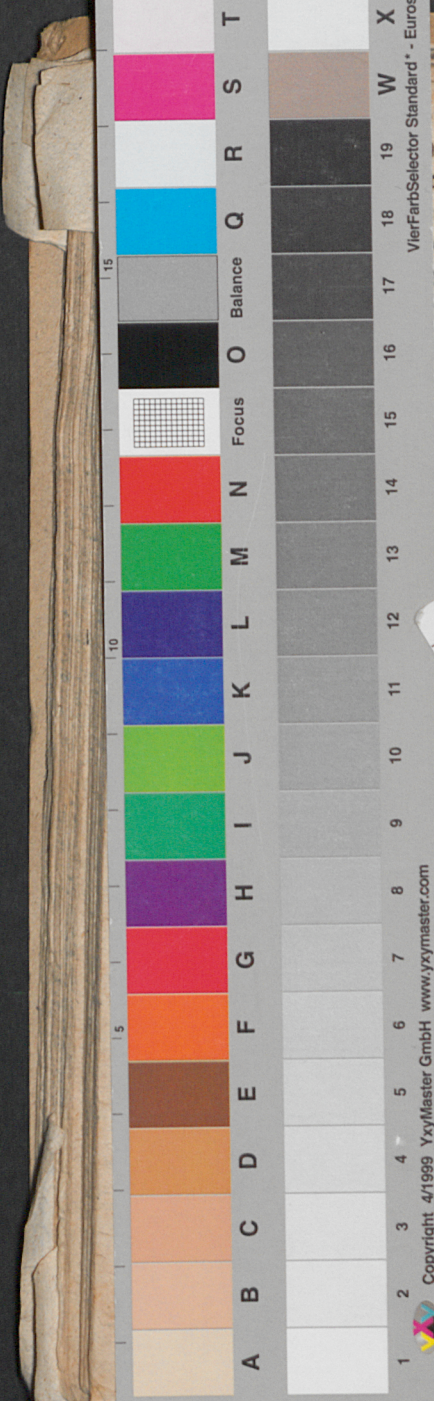
33. Radix **רנב** hic locum habebit, formaliter autem significat *extulit*, ut ita loquar, exposuit. *Ausziehen/ausslegen*. Sic cum dicitur de explicatione Scripturae sacrae **רנב** interpretatio nulla potest hoc nomine venire, nisi quae ex textu est deprompta, unde **רנב** respectum suum habet ad sensum, qui effertur, & extrahitur ex ipso textu & contextu. Unde ridiculum est in explicatione Scripturae adire alios, cum lingua calles, tunc tu enim ex ipso textu trahes sensum & non ex aliis, ipsi non sunt in hoc puncto consulendi, nisi cum volumus tantum videre, quomodo & illi extulerint & traxerint & exposuerint textum. Hac ratione recte etiam dicitur quod respectus ejus sit ad ipsum textum, qui exponitur, cum alias videbatur latere, explicatur cum alias videbatur implicatus. Pessime ergo puto in Philologia allegari analogiam fidei, cum de sensu disceptatur, nam primum ex regula rustica debet videri, quemnam sensum exhibeant ipsa verba, si illa contra analogiam fidei sint, signum est, quod male explicentur, unde scrutari debet interpres, ut recte extrahat & explicet verba, tunc impossibile est, ea currere contra analogiam fidei, quae tamen non pendet à Doctoribus Ecclesiae, à Romano pontifice, sed ex Scriptura sacra. Nec velum debet esse analogia ignorantia, dum, cum nescimus loci sensum, ad magistralem explicationem confugimus, salva putantes esse omnia, modo analogiae fidei non repugnet. Non ita Philologi, quibus etiam in Theologia instrumentum quoddam proprium est. Quomodo ergo Moyses explicavit legem? ut in lege de ipso legitur fecit hoc **רנב** clare & perspicue, ut qui me potuerit intelligere, nam rem suo nomine notavit.

vit, & ideo iussit etiam Deus hunc Molen, ut scriberet super lapidibus omnia verba legis huius. **וְכֵן** *baer* bene exponendo ut Caldaicus paraphrastes reddidit.

34. Ex quo, nisi metuerem ne alii trahant hac in sinistram partem & serio me ea dicere putent, dicerem derivari Germanorum *Wauv*/ litera *vau* & *N* Hebræorum permutata, quia ein *Wauv* vel ut Pomeranus melius ad radicem sese alligans dicit ein *Bur*/ *der* kan nicht lang umschweiff machen/ sondern siehet bald auf was er will. Quod nomen nostris patribus fuit honorificum, quod ut puto exinde conspicitur, quod adhuc hodie habeamus die *Bursprache* in civitatibus vicinis, quia quos hodie dicimus die *Bürger*/ forsan antiquitus fuerunt dicti die *Wauven*/ quia fuerunt homines simplices redliche Leute die nach der schlechten vnd rechten Erbarkeit trachtete/ denen das Ja vnd Nein lieb/ aber das Quacksalberische umschweiff machen verheffig war. Quod & alii probarent ex voce *Nachbawv* vicinum notante. Sed hæ sunt nostræ conjecturæ, pro quibus eas etiam tantum haberi volo.

35. Hoc **וְכֵן** requirit simplicem linguam quæ ab auditoribus intelligi potest. Unde hodie apud Germanos in Ecclesia concionatores recte loquuntur Germanice & non latine vel Græce vel Hebraice, quia cum Germanis conversantur auditoribus. Ex hac radice descendit vox notans puteum, dicitur hic ideo **וְכֵן** ab extrahendo ex eo aquam, unde aliud est **וְכֵן** aliud **וְכֵן** ob diversos usus, quibus in Scriptura sacra insigniuntur. 36 Vox **וְכֵן** claudat hanc disputationem. Huius formale ego dico esse *aperuit*. Hinc in materialibus varia significat, quæ omnia cum hac forma probe conveniunt. *Incipere* &c. de gladio *evaginare*, de vinclis *solvere*, & metallo & lapidibus *sculpere*. Usurpatur etiam de floribus. & aliis, quæ omnia transeant, ut modo ex Zacharia 3. v. 9. **הִנְנִי מְפַתֵּחַ** **וְכֵן** Ecce ego aperio cælaturam eius. Quid hoc est, Ad regulam rusticam & docebit. *Aperiam*, ergo fuit clausa cælatura quid est cælatura? Respondetur apertio lapidis, lapis aperitur, cum ea quæ in superficie erant tolluntur, i. e. sculpuntur. Hinc rusticus videt, hanc esse versionē. *Ich will wiederumb lassen an dem Tempel bawē.* Sic Rabbi Salomo Jarchi erudite explicat **סִתֵּר קִישּׁוֹרוֹ מִפֵּי עֵצַת הַיָּבֹשִׁים אֲשֶׁר כָּתְבוּ עֲמֻנָה לְבִטָּל הַמִּלְאכָה.**

Nam impediabatur structura templi satis diu, quæ tamen postmodum iterū feliciter incipiebatur & absoluebatur, Plura in subseq.

jussit etiam Deus hunc Molen, ut scriberet super lapid-
verba legis hujus **וְכֵן** haec bene exponendo ut Cal-
raphraustes reddidit.
quo, nisi metuerem ne alii trahant haec in sinistram par-
o me ea dicere putent, dicerem derivari Germanorum
vera vau & **וְ** Hebraeorum permutata, quia ein **וואו**
neranus melius ad radicem sese alligans dicit ein **וואו**/
cht lang umschweiff machen/sondern siehet bald auf was
quod nomen nostris patribus fuit honorificum, quod ut
de conspicitur, quod adhuc **וואו** habeamus die **וואו**
civitatis vicinis, quia **וואו** imus die **וואו**ger/
iquitus fuerunt die **וואו**nerant homines
redliche Leute **וואו**echen Erbar-
re/benen **וואו**act salberische
iff **וואו**ntrex voce
ura, pro
ribus
nci-
el
probe
olvere, &
ribus & aliis,
v.9. **וְהָיָה**
quid hoc est, Ad regulam
docebit. **Aperiam**, erit clausa coelatura quid est
Respondetur apertio lapidis, lapis aperitur, cum ea quae
erant tolluntur, i. e. sculpuntur. Hinc rusticus vider,
erfione. **Ich will wiederum lassen an dem Tempel bauen.**
alomo Jarchi erudite explicat **סְחִיר קוֹשׁוּרוֹ מִפֶּי**
עַצַּת הַחִיבוֹת אֲשֶׁר כָּתְבוּ עִמָּנָה לְבִטָּר הַסֵּלָה
liebatur structura templi satis diu, quae tamen postmo-
feliciter incipiebatur & absolvebatur, Plura in subseq.

Copyright 4/1999 YxyMaster GmbH www.yxymaster.com